

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію

здобувача наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 223 –

Медсестринство Бачу Марини Ілліви

*"Професійна компетенція та сестринська модель профілактики
йододєфіцитних захворювань у дітей шкільного віку"*

Актуальність обраної теми визначається значною високою розповсюдженістю й широким спектром клінічних проявів йододєфіцитних захворювань є найактуальнішою медико-соціальною проблемою у масштабах усього світу. Дослідження вживання населенням харчових мікронутрієнтів, проведене в Україні за підтримки Дитячого Фонду ООН (ЮНІСЕФ), довело актуальність проблеми йодного дєфіциту для всієї території нашої країни, особливо це актуально для Чернівецької області, яка за своїм географічним ландшафтом включає гірські райони проживання. Недостатнє надходження йоду в організм призводить до вродженого дизонтогенезу вищих психічних функцій, формування у важких випадках стану розумової відсталості різного ступеня, а при легких формах – межових порушень інтелекту. Проведенні останнім часом скринінгові дослідження загальнонаціонального масштабу та в межах окремих регіонів України, у тому числі і Чернівецькій області, продемонстрували вкрай високу поширеність ендемічного зобу серед дітей шкільного віку. Такий стан зумовлює необхідність проведення масових профілактичних заходів, особливо в групах підвищеного ризику (діти, підлітки, вагітні та матері, які годують груддю). Вкрай необхідним та важливим завданням є підвищення ефективності профілактики йододєфіцитних захворювань у дітей шляхом впровадження організаційних заходів, розроблених на основі професійних компетенцій медичної сестри. Однак натепер не встановлений чіткий алгоритм дій медичної сестри щодо

поінформованості та організаційних заходів із профілактики йододефіциту серед дитячого населення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Наукова робота виконана у відповідності з планом науково-дослідної роботи кафедри педіатрії та медичної генетики Буковинського державного медичного університету і є фрагментом наукової теми «Рання діагностика, лікування і профілактика поєднаної патології шлунково-кишкового тракту та щитоподібної залози у дітей» (номер державної реєстрації 0116U002937, термін виконання 02.2016-11.2020 рр.).

Ступінь обґрунтованості основних положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у роботі.

Дисертаційна робота Бачу Марини Іллівни базується на сучасних інформативних методах дослідження, а саме епідеміологічний соціометричний, психометричний, клінічний, ультразвуковий, біохімічний та імуноферментний аналіз, моделювання, статистичний.

Всього в дослідження було залучено 1645 осіб, із них: 973 дитини, які відібрані методом систематичної випадкової вибірки пропорційно до загальної чисельності дітей віком 7–12 років, батьки дітей, які були під спостереженням (251 особа), працюючі медичні сестри (217 осіб), студенти 1-2 курсів медичного університету (50 осіб), матері-годувальниці (52 особи), лікарі загальної практики (50 осіб), лікарі-педіатри (52 особи).

Повнота викладу наукових положень в опублікованих автором працях.

За результатами роботи опубліковано 22 наукові праці: 8 статей у фахових виданнях, рекомендованих МОН України та 2 – у виданнях, які індексуються у міжнародній базі даних Web of Science, 12 тез – у матеріалах наукових та науково-практичних конференцій.

Наукова новизна наукової роботи полягає в тому, що дисертанткою вперше розроблено сестринську модель профілактики йододефіцитних захворювань серед дитячого населення. Обґрунтовано необхідність набуття медичною сестрою компетенцій для проведення комунікативно-

профілактичного консультування сім'ї із йододефіцитного регіону. Виявлено, що загальна поінформованість населення щодо впливу дефіциту йоду на організм людини залишається недостатньою (65,1%), а в окремих групах населення вкрай низькою, а медсестринський потенціал в системі організаційно-профілактичних заходів йодного дефіциту становить незначну частку (13,1%) та має низьку ефективність. Розроблено тренінгово-навчальну програму для медичних сестер по профілактиці йодного дефіциту, ефективність якої становить 90,5%.

Теоретичне та практичне значення роботи й впровадження результатів досліджень

Практичне значення. Робота має важливе практичне значення, оскільки надано рекомендації медичній сестрі щодо організації індивідуального та групового консультування та перелік можливих форм його забезпечення, визначені ймовірні чинники, що детермінують розвиток йододефіцитних станів, вказано на важливість вивчення рівня поінформованості населення щодо методів йодопрофілактики.

Оцінка структури дисертації

Наукова робота має традиційну структуру складається зі вступу, огляду літератури, матеріалу та методів дослідження, розділу, присвяченому висвітленню результатів власних досліджень, аналізу та узагальнень, висновків та практичних рекомендацій, списку використаних джерел літератури та додатків.

Анотації оформлено згідно з вимогами, вони містять стисло інформацію про основні положення дисертаційної роботи.

У вступі обґрунтовується актуальність дослідження, ступінь вивченості проблеми, визначається мета, завдання, об'єкт і предмет дослідження. Дисертанткою визначено новизну і практичне значення результатів дослідження.

Огляд літератури, який викладений на 26 сторінках, включає п'ять підрозділів в яких детально проаналізовано сучасні дані щодо поширеності

йодного дефіциту в світі та формування йододефіциту. Детально висвітлено сучасні погляди на механізми впливу дефіциту йоду та методи профілактики, а також висвітлюється проблема розвитку професійних та комунікативних компетенцій медичної сестри.

У II розділі дисертаційної роботи представлені дані щодо загальної організації дослідження та характеристики обстежених дітей, критеріїв залучення або незалучення у дослідження. У цьому розділі представлено детальний опис використаних сучасних клінічних, лабораторних та інструментальних досліджень, обґрунтовано доцільність та адекватність їх використання. Автором детально вказано критерії оцінки забезпеченості йодом. Описано та обґрунтовано використання в дослідженні методів статистичної обробки даних, які є сучасними та відповідають вирішенню поставленої мети.

Результати власних досліджень представлені дисертанткою у трьох розділах.

У розділі III «Розповсюдженість йододефіцитних захворювань та стан йодного забезпечення дітей препубертатного віку, які проживають на території йодного дефіциту» дисертанткою наведені результати дослідження глибини йододефіциту на території Чернівецької області, вдало виділяються основні акценти щодо поширеності йододефіцитних станів, виділені окремі нозологічні форми та напрямки порушення розвитку дітей із йододефіцитних територій залежно від ступеня вираженості останнього. Розділ добре ілюстрований рисунками, а цифровий матеріал поданий у таблицях. Матеріал даного розділу широко представлений у наукових працях дисертантки.

У четвертому розділі «Чинники, що детермінують виникнення йододефіцитних захворювань» з метою визначення основних чинників, які детермінують виникнення йододефіцитних захворювань, проаналізовано медико-біологічні та соціально-гігієнічні фактори у школярів із йододефіцитного регіону та виокремлено основні групи, зокрема функціональні та органічні порушення стану здоров'я; розвиток

психосоматичних скарг, що знижують якість життя і навчання; негармонійний стиль сімейного виховання, що змінює емоційний і психічний стан дитини.

П'ятий розділ присвячений етапам формуванню професійних компетенцій медичної сестри для організації заходів профілактики йодного дефіциту. Показано, що якість йодної профілактики в групах підвищеного ризику в Україні залишається незадовільною, що багато в чому зумовлено недостатньою участю в профілактичних заходах медичних працівників первинної ланки охорони здоров'я, і насамперед, не залучені до проведення профілактичних заходів медичні сестри. Пасивність медичних сестер первинної ланки охорони здоров'я щодо пропаганди знань про користь йоду для здоров'я зумовлює низьку інформованість населення щодо проблеми йододефіциту і його наслідків для здоров'я.

Встановлену низьку поінформованість населення щодо йододефіциту - визнали свої знання про значення йоду для здоров'я уривчастими або «ніякими» 56,8,% респондентів. Тільки 72,5% дітей знають, що живуть у йододефіцитному регіоні, 13,8% медичних сестер не знають про останній. Використовують в їжу йодовану сіль 49,3% сімей і тільки 23,5% - регулярно.

Вживають препарати йоду тільки 19,6% школярів, а про методи профілактики йододефіциту знає тільки кожен п'ятий школяр. Медсестринський потенціал в системі організаційно-профілактичних заходів йодного дефіциту становить незначну частку та має низьку ефективність. У зв'язку з цим автором окреслена проблема підготовки майбутніх медичних сестер до комунікаційного консультування сім'ї, оскільки із 217 медичних сестер, які брали участь у дослідженні тільки 19 осіб впевнено володіють комунікативним мінімумом. Були досліджені рівень комунікативної культури і домінуючі «бар'єри» у встановленні емоційних контактів як перешкоджаючі комунікативній компетентності фактори. Результати дослідження встановили, що більшість (67,2%) показали середній рівень комунікативної культури, тоді як 27,6% – низький рівень і 4,6% – високий

рівень, а також у 71,9% респондентів середній бал за шкалою виразності «перешкод». Це свідчить про відчутний вплив звичних повсякденних емоцій на якість та ефективність їх спілкування, що дещо ускладнює їх взаємодію та взаєморозуміння з оточуючими. Вище середнього набрали 14,3% медичних сестер. Цим особам емоції суттєво заважають встановлювати контакти з людьми і дезорганізують їх спілкування. І лише 13,8% медичних сестер мають незначні емоційні проблеми у повсякденному спілкуванні.

Варто відзначити, що за результатами дослідження, у медичних сестер переважаючим є середній рівень сформованості комунікативної культури і наявність «емоційних бар'єрів» у спілкуванні, зокрема небажання зближуватися з людьми (53,9%), негнучкість, нерозвиненість емоцій (48,3%), невміння управляти емоціями (47,5%).

Представлені результати свідчать, що усі медичні сестри потребують розвитку емоційної компетенції як важливої складової комунікативного аспекту професійно-особистісних компетенцій.

Тому, на думку автора, необхідно для працюючих медичних сестер запровадити тематичне удосконалення в закладах післядипломної освіти за даним напрямком діяльності та проводити спеціальні тренінги, навчання на робочому місці.

Дисертанткою запропоновано та апробовано ефективність сестринської моделі комунікативно-профілактичного консультування. Для впровадження запропонованої сестринської моделі було розроблено навчально-тренінгову програму для медичних сестер, яка включала 10 структурованих занять. За результатами впровадженої навчально-тренінгової програми у медичних сестер підвищилися показники комунікативної компетентності, сталися позитивні зміни в їх професійно-особистісних компетенціях.

У розділі «Аналіз та узагальнення результатів дослідження», який викладений на 17 сторінках, авторка представила детальний порівняльний аналіз та узагальнення результатів проведених досліджень, навела основні положення роботи, співставила отримані дані з даними наукової літератури,

дала їм теоретичне обґрунтування та належну оцінку. Матеріал розділу дозволяє зробити висновок, що у ході дослідження отримано ряд принципово нових даних, які дають можливість розширити уявлення про негативний вплив йодного дефіциту на організм дітей.

Усі розділи власних досліджень викладені в логічній послідовності. Результати дослідження проілюстровані і документально підтверджені достатньою кількістю інформативних рисунків та таблиць.

Дисертацію завершують 5 висновків, які зроблені на основі фактичного матеріалу дослідження та статистичної вірогідності отриманих результатів, є цілком логічними, показують основні результати та свідчать про досягнення поставленої мети.

Сформульовано конкретні практичні рекомендації, які можуть бути легко запроваджені в практичну педіатрію.

Результати досліджень і основні наукові положення, викладені в опублікованих працях, тотожні до тих, що наведені у дисертаційній роботі.

Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності

Ознак порушень принципів академічної доброчесності не встановлено.

Зауваження та недоліки дисертації щодо її оформлення та змісту.

Окремі таблиці дублюють цифровий матеріал, який наводиться в текстовій частині. Оцінюючи дисертаційну роботу позитивно, хотілося б отримати відповіді на наступні запитання:

1. Чи проводилися раніше дослідження щодо йододефіциту на території Чернівецької області?
2. Ваші дослідження виявили у 11,8 % дітей із лабораторним гіпотиреозом. Які критерії були використані вами для підтвердження лабораторного гіпотиреозу?
3. Чи відрізнялися показники фізичного розвитку в дітей із лабораторним гіпотиреозом?

4. Ви розробили сестринську модель профілактики йододефіциту. Який вид консультування, на вашу думку є більш ефективний, індивідуальний чи консультування сім'ї?

Висновок щодо відповідності дисертації вимогам, які висуваються до наукового ступеня доктора філософії

На підставі вище зазначеного можна вважати, що дисертаційна робота Бачу Марини Іллівни "Професійна компетенція та сестринська модель профілактики йододефіцитних захворювань у дітей шкільного віку" є актуальною, дослідження характеризуються новизною, робота має теоретичне та практичне значення для клінічної медицини. Обсяг досліджень дисертаційної роботи є достатнім, а методи дослідження – сучасними та адекватними поставленим завданням роботи. Дисертація відповідає «Вимогам до рівня кваліфікаційної наукової роботи» Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінетом Міністрів України від 12.01.2022 року №44.

Д.мед.н., доцент кафедри педіатрії
та медичної генетики
Буковинського державного медичного
університету МОЗ України

Дмитро НЕЧИТАЙЛО

Нечитайло Леонід